

hæres ipsius mereretur inveniri, pro quo universas voluptates caduci contempserat mundi. Nec tamen tantum apostolicis dignus est laudibus adæquari, sed A etiam angelicis spiritibus ac universis agminibus cæli, etc.

## SERMO DE ELEVATIONE CORPORIS IPSIUS,

*Quæ facta est a LOTHARIO custode XII Kalend. Octobris.*

Quia opera omnipotentis Dei enarrare fore honorificum, per Raphaelem archangelum cælestis medicinæ docemur bajulum (*Tob. xii, 7*); dignum arbitramur, imo necessarium, elevationem corporis sacratissimi pontificis Christi Amandi memorabilem non tacere. Est quippe in ea et divini miraculi portio non minima, et ejusdem beati viri laudis ac sanctitatis materies infinita.

Igitur anno Verbi carnem facti, scilicet Filii Dei pro salute ac redemptione humani generis incarnati, octingentesimo nono, qui erat annus a transitu viri Dei Amandi centesimus quinquagesimus, plurima ultra solitum aquarum inundatio facta, multis in locis metas suas excesserat, atque circumjacentes fluminibus agros damnosa segetum vacuatione nudaverat. Quod periculi malum adeousque excreverat, ut etiam incolæ fluminibus proximi habitacula avita cogere desertere, et in sublimibus colliculis, donec decrescerent, mutatis tabernaculis habitare. Hæc vero excrementum aquarum copia de die in diem augmento imbrum intumescens, etiam oras fluvii vocabulo *Scarp* nimietate sua impleverat, qui beatissimi patroni nostri Amandi tumulo pene contiguus, non amplius ab eo quam viginti passibus distabat. Qui quotidiano cremento supereffluens, in tantum excrevit, ut ad sacrosancantam sacratissimi corporis sepulturam accederet, atque omne illud ædiculæ ipsius spatium quod circa pedes adjacet, superfusus aquis impleret, siccumque pergentibus ibi gradiendi iter negaret.

Hujus itaque incommoditatis tristis eventus, monachorum animis mœrorem non modicum intulit, præcipue vero venerabilem Lotharium, sacri templi illo in tempore æditum, non mediocriter perculit. Cujus sagacis animi industriam operumque efficaciam, et corpora librorum nostro archivo indita, ac totius cœnobii in melius augmentata, etiamsi humana lingua taceat, fabricæ structura clamat. Hic igitur insoliti permotus novitate diluvii, secum cepit pertractare mente sagaci quibus modis imminenti succurreret periculo, aut tali ac tantæ perniciæ quali obsisteret suffragio. Sollicitus enim erat, ne usque ad pretiosissimi thesauri depositum, sacri videlicet Patris corpusculum, altius telluri, ut in altero sermone diximus, a beatæ memoriæ antistite Elegio defossus, eadem aquarum affluentia penetraret, atque ipsum circumflua humectatione et improbo ausu contingendo violaret. Tandem ergo accipiti dubietate subnata ad hoc se salubre consilium sustulit, divino (ut credi decet) instinctu animatus, quatenus ipsam sacri corpusculi urnam de inferiori-

bus ad altiora subrigeret, eandemque deinceps ab omni hac alluvione tutissimam limosaque pallide secretissimam sua provisione redderet.

Die igitur constituta clericorum caterva ad tantum opus congregata, fossores necessarios adhibuit, atque sarcophago elevando plurimam diligentiam impendit. Quod summa cautela, ut dignum erat, levatum, in sinistra parte deponi fecit, ac festiva celebritate per ampla ædis spatia lychni relucentibus missarum solemnibus pro tanti præsulis honore devotissime exorsus, super eundem tumulum implevit. Et quamvis in circuitu ipsius sepulcri aquatilis humor extrinsecus fuerit non tamen intrinsecus lutulentis sordibus seu aquæ guttulis introitus patuit. Nec immerito credibile est, Deum qui omnium creaturarum naturas pro suo arbitrio in quascunque vult rerum species transformat, ac tumescencia maria proprio nutu arenis quasi habenis fortissimis frenat, etiam dilecti sui cadaveri, tanti honoris beneficium præstare potuisse: ut intra ipsius urnæ vasculum, quo pretiosum tenebatur depositum, nihil intraret sordium: ut cunctis fieret ejusdem venerandi pontificis meritum manifestum.

Expletis igitur missarum solemnibus, paucis secum quos voluit ex monachis retentis, cæteros abscedere fecit, ac non tam tenerario ausu, quam fidelis animi devotione fervens, explorare diligentius amica curiositate duxit congruum, quid sub oculis positum intra uterum suum teneret vasis receptaculum; simulque æstimans necessarium ut ad devotionem venerandam quærentium, de pulvere carnis sive de ossibus illius tolleretur aliquantam portiunculam reliquiarum. Interea omni dubietate subnata, idem archicustos ad tumulum jam superficie pavimenti positum humiliter accessit, atque operculo lapidis quo tegebatur remoto diligentius introspexit. Et ecce obtulit se obtutibus illius vir cano capite reverendus abstinentiæ ac jejuniarum marcore quibus comitibus vixerat pallidus, sanctitate morum meritorumque præcipuus, incorruptione quoque membrorum suave fragrantium quasi aromaticus ac toto corpore incontaminatus, hoc solo quod in sepulcro jacebat dormienti simillimus, vestimentis pontificalibus honesta pulchritudine adornatus. Res raritate sui valde mirabilis, atque pro sui magnitudine humano sermone vix explicabilis. Qui enim putaverat se putrefactæ carnis, uti in mortuis fieri assolet, reliquias inventurum, reperit ultra æstimationem, inviolati corporis memorabile prodigium. Quali hæc visio digna miraculo, quamque immenso stupore proxima fuerit, eloquentia humani ingenii effari nequit, quin minus ariditas nostri ser-

monis hæc explicare ut decet, tenuissimis valeat verbis. Stupefactus igitur, ut par erat, tam inopinati visione portenti, omnipotenti Deo debitis laudibus benedixit, tantorumque donorum largitori gratias egit. Congaudens etiam tanti inventione thesauri, non modico iterum cœpit sollicitudinis angore cruciari, multa animo volvens, quid ex ipso ad commemorationem sequentium pro munere deberet auferri.

Ubi vero fluctuantem animum anchora consilii stabilivit, casulam qua erat indutus, a sacratissimo ejus collo abstulit, eundemque in latus utrumque versans, cannas arundinum fluviales, quæ sub ipso olim positæ fuerant propter humorem aquatilem, subduxit, idque suis desideriis minus esse perpendens, nisi etiam ex corpore aliquam tolleret inviolatorum portionem membrorum, vertit audaces, ut ita dicam, ad cadaver venerabile manus, unguisque spiritualis vituli cornua producentis et ungulas secuit. Quæ post obitum illius contra naturam ita excreverant, ut etiam manicas manuum ejus cremento suo penetrarent. Necnon et barbam pontificis, nostri scilicet Aaronis, post sepulturam illius recretescentem totondit.

Hæc vero omnia sibi summo devotionis obsequio recondens, nec sibi tamen suisque desideriis sufficere credens, ad os sacratissimum per quod divinæ pietati crebræ orationum preces fuerant fusæ, ac variis populis frequentes prædicationes directæ, ausus est manum mittere, atque si aliquem de dentibus illius posset eximere, studuit pertentare. Sed et cum hoc pro eorumdem firmitate nequiret perficere, fabrili instrumento, tenaci videlicet forcipe usus, de gingivis pulcherrimi oris duos dentes eduxit, rubicundo ehore, ut credi decet, ac antiquo saphiro pretiosiores. Mirum dictu fidelem quærens auditorem, quod contra naturam est! mortui cadaveris de dentibus eductis stillæ fluxerunt cruoris, hujusque monumenti usque in diem hodiernum testimonium acerra præbet ehorea, adhuc eodem quo infusa fuerat sanguine, cum ibi servandi mitterentur, mirabile dictu! cruentata, etc.

Igitur ablatas de corpore viri Dei Amandi supra-memoratas reliquias congruo loco debito honore

¶ Hanc historiam paulo aliter describit Alcuinus epigrammate 54, postquam in tribus præcedentibus de basilica S. Amandi et monasterio per Gislebertum præsulem restitutis, de ecclesia S. Mariæ et de tumulo S. Amandi egit. Sic canit epigrammate 54 :

Dum sacra præsentis pervadit limina templi  
Sæpius accrescens cumulatur gurgite flumen.  
Non tulit Arnonus fœdari templa sacerdos.  
Jusserat in melius renovari hæc omnia præsul,  
Lætor ut ferret crypta et sublimior ista,  
Supponens tectis firmatos ter quater arcus,  
Mysticus ut totam firmaret calculus aulam.  
Paryula præcelso consecrans tecta ministro  
Michaeli cœli Christi qui assistit in arce,  
Atque preces offert sanctorum Rege polorum.  
Letharius custos fecit mandante magistro  
Semper in æternum Christus c. n. servet utrosque.  
Qui legit hos versus dicat rogo pectore puro  
Alcuino veniam scelerum da, Christe, precamur.

Item epigrammate 64, Arnonus S. Amandi tumbam

A deposuit : lapidum etiam cæsores, necnon et cæmentarios adhibuit, aliaque perphura, quæ ad hoc opus apta videbantur, exquisivit. Corpus vero venerabile a die duodecimo Kalendarum Octobrium quibus elevatum est, usque ad decimum Kalendarum Novembrium quibus restitutum est, per triginta duos dies supra terram manere permisit, ac die eodem, magno cleri, populique conventu congregato, in loco præparato re collocavit : urnamque sepulcri, non ut antea fuerat in profundioribus posuit, sed in superioribus, ita ut fundamentum illius videri, et lumen sub illo accendi posset, collocavit, atque in eo illum psalmi versiculum : *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam*, suprascripsit. Utramque vero elevationem videlicet corporis atque restitutionem, celebrem esse fecit, suis etiam successoribus honorabilem in perpetuo fore sanxit. Quod hactenus nos devotissime hodierna celebritate colimus, ac nostros ut ea maneat cura posteros monemus.

Hæc nos cum a Patribus qui his interfuere, et adhuc numerosi supersunt, audissemus, frequentius sermone narrantibus, silentio nequaquam infructuosum tegere permisi sumus : sed ad laudem Christi pontificisque ipsius, licet vili dictatu, posteris transmissimus. Talibus et tantis usque in præsens virtutibus, ejus celebrabilis honoratur tumulus. De sanitatibus vero in basilica ejus, qua requiescit, ipsius intervenientibus meritis patris, aliqua hic commemorare supersedimus : quoniam de his satis in libello vitæ illius expressa cognoscimus. Siquidem ad ejus memoriam cæcitas visum, surditas auditum, debilitas gressum, et taciturnitas linguæ recipit officium. Hæc nempe quasi communia sanctorum dona referre omittimus, quia ad ignem in ejus memoria divinitus accensum stylus festinat stolidus, cui hebes proxa devotione occurrit animus <sup>a</sup>.

*De igne caelesti in memoria beati Amandi divina virtute mirabiliter accenso.*

Denique anno ab incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimo quinto, a transitu vero beatissimi Amandi centesimo nonagesimo quinto atque ab elevatione corporis ipsius quadragesimo septimo, die vigesimo mensis Septembris, celebritas anniversaria sepe

D *renovasse* dicitur. Et epigram. 228, Arnonus *præsul* *jacentem* basilicam renovasse *et melius construxisse*, atque in honorem S. Michaelis, S. Petri atque S. Amandi dedicasse fertur, voluisseque *sanctum Polyandrum*, hoc est cœmeterium, *fratribus esse*. In fine ipsius epigrammatis Alcuinus seipsum lectorum precibus commendat. In istis carminibus observanda sunt quædam. Alcuinus in Chronico Turon. aliisque anno 804 obiisse dicitur. Qui igitur hanc Amandi elevationem quinto post anno factam cœnissime potuit? Deinde an Gislebertus in epigr. 51 memoratus idem est cum Arnono, et quis ille Arnonus? Certe Gislebertus, ex abbate Elnonensi Noviomagensis episcopus, anno 782 obiit, Elnone sepultus : cujus epitaphium citato loco Alcuinus composuit. Versus modo relatos Arnoni episcopi ecclesiæ Salzburgensi tribuit Vitæ S. Rudberti scriptor tomo VI Antiq. Lect. Canisii : at potius Elnonensi monasterio convenire manifestum est.

dictæ elevationis illius imminebat, quæ minus digno devotionis studio solemniter exstabat. Siquidem quotidianis diebus consueto contenta officio nullo feriali honorabilis erat obsequio : quam negligentiam divino correctam prodigio sequenti manifestius liquebit eloqui. Non enim, ut aliquid etiam in transcurso dicamus, Dei omnipotentis miracula sive per ipsum, sive per ministros suos acta, tantum ad strepitum et plausum favoremque vulgi excitandum credimus patrata; sed ad fidem corroborandam credentium correctionemque animarum errantium cœlestia terrigenis monstrari opera tenemus certissimum : ut quia quotidianis præceptorum sacrorum admonitionibus non emendamus, portentis quibusdam quasi stimulatorum aculeis corrigamur. Et quia more generorum Lot obdurati, ut perituræ Sodomæ terga fugiendo præbeamus, atque ad montem virtutum ascendamus obedire nolumus; sit ut nobis sermonem divinum qui per Lot figuratur, quasi per ludum loqui videamus, terribilia præcepta mortem ac perditionem minantia juxta prophetam in canticum oris nostri vertamus.

Quid itaque isto de quo loqui incœpimus signo, ignis videlicet divini accensione nos admonitos putare debemus, nisi ut flammam geminæ dilectionis, Dei videlicet et proximi, in nostris cordibus accendamus, qua in conspectu summæ majestatis lucere valeamus, vitiorumque rubiginem de actibus nostris ardore illius ignis, quem Dominus noster in terram, hoc est terrena corda misit, ad purum expurgemus; ut depulsa plumbi, id est iniquitatis et peccati a nobis gravedine, ad cœleste diadema nostri Regis quasi aurum purissimum nos præparemus? Sed de his satis, quamvis præpostero ordine dicenda fuerint, præoccupando diximus : nunc ad ipsius signi magnitudinem linguæ plectro et calamo scribere accedamus.

Die igitur qui jam dictam elevationem ordine temporis præcedebat, terminata synaxi vespertinæ celebritatis, non ita pleno, ut dignum erat, apparatu luminis, neque etiam festivo conventu ut dicebat turbæ popularis, solvebat sol jam a curru flammeo ignivomos quadrupedes, ac fraterno amore sorori Cinthiæ vicariam functionem præbebat; hæcque vicissitudine alternante, æmula nox cæruleo circumamicta peplo veniebat, Completoriisque completis tenebrarum horror jam lucernis egebat; ac quoniam quiescendi tempus jam venerat, monachorum singuli lectisternia petierunt custodibus in aula basilicæ relictis. Qui more sibi solito lucernis nocturnis horis ardere suetis accensis, atque universis per tota ædis spatia cereis extinctis, dum unus eorum post parvissimi intercapedinem temporis diligentiam templi observans rediisset, cereum ad sancti vestigia ardere solitum ac paulo ante extinctum fuso

A cœlitus ignis candore reperit radiantem. Quem dum ab aliis æstimat illuminatum, iterato credit extinguendum. Sic a singulis vicissim succedentibus tertio extinctus, tertio nihilominus apparuit cœlesti igne coruscus. Qua de re quod supererat in unum convenientes, ac singuli se eundem extinctis memorantes, et qui ipsum reaccenderit conquiescentes, ita eundem denuo extinguendum putaverunt, ut etiam carbonem qui ex filo remanserat emunctoriis digitis adimerent, probare volentes utrum rursus repetito luminis candore radiatilis appareret. Necdum quippe rem tanti miraculi pleniter agnoscebant: quamdam tamen animo sollicitudinem de hoc facto jam omnimodis capiebant. Qua de re dum ipsum cereum quarto reaccensum conspicerent, stupefacti, imo perterriti, quod quasi temerario, ut ita dixerim, ausu eidem prodigio obviare extinguendo tentavissent, ipsum toties evindicatum a lumine ipsi concesserunt. Quid multis? permissus est ejus esse juris, cujus virtutis majestate tantis vicibus apparuit invincibilis. Diu itaque super hac repentini novitate miraculi gaudio summo attoniti, tandemque dormitum euntes, stupidos oculos soporiferæ tradiderunt quieti.

Jamquæ nox ipsa tanto illustrata lumine prope transierat, et aurora rubescente Matutinorum solemnitas propinquabat, cum interea custodes grabatis quibus quieverant surrexerunt, ac de cereis septem maximis qui ad caput viri Dei sub ipso mausolæo intra cancellos sub conclavi positi stabant, duos gemino candore flagrantem repererunt. Ex illo autem ad pedes positi quem paulo ante accendi viderant, unde isti ad caput statuti accensi fuerunt non dubitabant. Finitis vero Matutinorum solemniter, ac die jam clarescente, vulgata facti fama omne monachorum agmen in basilicam venit, atque summæ, sanctæ et individuae Trinitati excelsis laudibus vocibusque jubilantibus benedixit, missarum deinde solemniter pro ejusdem honore Patris ultra solitum devotissime implevit. Cujus inexplicabilis melodice cantilenam diutius protelatam ego ipse qui hæc qualiacunque sunt describo, coram positus et audiui auribus, et ignem oculis vidi, atque hos etiam versiculos in ipsis concentibus tanto pontifici dixi :

D Lumen in æthereo quam clarus habetis olympo  
Monstrati monachis, præsul Amande, tuis.  
Da famulis ambire tuæ consortia vitæ,  
Ut valeant donis participare tuis.

Hoc igitur geminum divinatorum beneficiorum munus, elevationem scilicet sacri corporis admirabilem, ac dationem ignis de cœlo missi memorabilem, summo devotionis tripudio qui adfuere celebrarunt, atque ut a posteris eorum honoretur decreverunt, credentes levamen adepturos æternum, qui ejus memoriam cum debita habuerint actione gratiarum.